

дихання і збереження голосу, нажаль, є причиною численних професійних фонетичних захворювань. Щоб спілкування було емоційним, взаємодією індивідів, необхідно перш за все розвинути техніку мови викладача, розробити дихання, голос і дикцію. Вправи з техніки мови бажано виконувати щодня по 8 – 10 хвилин. Починати навчання завжди слід з постановки дихання і формування правильної постави.

Таким чином, постійна робота над голосом, мімікою, пластикою, позою і темпо-ритмом рухів дуже скоро позитивно позначиться на взаємодіях з оточуючими людьми: вас будуть «чути», вас будуть «бачити», вас стануть «помічати».

Література

1. Амонашвили Ш.А. Педагогическая симфония: В 3 ч. – Екатеринбург. – 1993. – Т.2. - 320с
2. Коменский Я.А. Великая дидактика // Избр. пед. соч.: В 2 т. – М.: Педагогика, 1982. – Т. 1 – С. 241 – 477
3. Станіславський К.С. Собрание починений. – М. : Искусство, 1989. т. 2. Работа актера над собой. Часть 1 : Работа над собой в творческом процессе переживания: Дневник ученика / Ред и авт. вступ. ст. А.М. Смелянский – 511с.
4. Ушинський К.Д. Три элемента школы // Избр. пед. соч.: В 2 т. – М.: Педагогика. – 1974. – Т.1. – С. 32 – 50

УДК 373.3 .015.311:[78:008]:[373.3.016:786.2]

Дін Інь

ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ФОРТЕПІАННОГО НАВЧАННЯ

В статье рассмотрены современные подходы к формированию музыкальной культуры младших школьников в классе фортепиано; обосновываются возможности использования разных методов развивающего обучения.

Ключевые слова: *музыкальная культура, младшие школьники, фортепианное обучение.*

The article describes the modern approaches to the formation of the musical culture of younger pupils in the class piano; substantiates the possibility of using different methods of developmental education.

Keywords: *musical culture, junior high school students, learning the piano.*

Сучасний стан викладання музики у різних ланках масової освіти проходить неоднозначно у різних країнах світу, зокрема України і Китаю, але він характеризується стійкими тенденціями до оновлення змісту. З'являються нові авторські програми і методики, проектується нові форми естетичного виховання, багато шкіл намагаються працювати у режимі інноваційних ідей,

серед яких не останнє місце займають ідеї розвивального навчання. Усе це свідчить про усвідомлення тієї ролі, яку відіграє мистецтво у формуванні людини.

Існує багато шляхів прилучення дітей до музичного мистецтва. Серед них досить важливу роль відіграють музичні школи, в яких навчання гри на різних музичних інструментах лежить в основі музичної освіти школярів.

Разом з тим, протиріччя сучасної музичної освіти у цих навчальних закладах полягає в тому, що методи пізнання музичного мистецтва не завжди відповідають його змісту. Практика музичної освіти в Китаї показує, що між навчанням і розвитком учнів-музикантів існує значний розрив. Більшість педагогів приділяють основну увагу підготовці учнів до показових виступів і будують навчальний процес на формуванні суто ігрових умінь і навичок. У зв'язку з цим музичний репертуар підбирається з урахуванням найбільш ефективного концертного виконання, а в його вивченні переважають формально-естетичні знання про музичне мистецтво.

В той же час становлення художньої свідомості учнів, розвиток їх загального світогляду, кристалізації музично-слухової сфери, музичного інтелекту відбувається довільно, часто спонтанно. Педагоги не намагаються досягти у роботі з учнями максимально розвивального ефекту, тому урок музики не перетворюється в урок мистецтва і не зв'язується з мисленням учня, а значить й з формуванням його музичної культури. Аналіз філософської, культурологічної, психолого-педагогічної літератури переконує, що одним з шляхів покращення уроків музики може стати перехід на позиції розвивального навчання, в основі якого лежить діяльнісний підхід.

Сучасна музична підготовка школярів у дитячих музичних школах засновується на уявленнях, сформульованих музичною естетикою. Згідно її положень музична культура є однією з форм творчої діяльності людини, яка склалась історично і розвивалась протягом багатьох століть.

У музичній естетиці поняття «музична культура» формулюється таким чином: «Музична культура суспільства – це єдність музики та її соціального функціонування». До такої складної системи входять: 1) музичні цінності, що створюються або зберігаються у даному суспільстві; 2) усі види діяльності, спрямовані на створення, зберігання, відтворення, розповсюдження й використання музичних цінностей; 3) усі суб'єкти цієї діяльності, які мають знання, навички та інші якості, що забезпечують її успіх [7,32].

Центральне місце в музичній культурі займають накопичені суспільством цінності мистецтва. Разом з тим музична культура особистості характеризується тим, якою мірою людина засвоїла ці цінності. Такий підхід до розуміння музичної культури є надзвичайно важливим для музичної педагогіки. Він дозволяє виявити своєрідність музичної культури. Форми її прояву і сферу впливу на особистість.

Музична естетика розглядає музику як специфічну форму художнього відображення дійсності. Її зміст утворюють різноманітні життєві явища, внутрішній світ людини, відображення явищ природи. Такий життєвий зміст відтворюється в музиці через художній образ, основу якого складає єдність

загального і конкретного, об'єктивного і суб'єктивного, типового та індивідуально неповторного.

Духовна цінність музичного твору як соціального явища визначається його ідейно-естетичною значимістю, соціальним і художнім узагальненням. Найвищу цінність сучасної музичної культури складають твори музичної класики, народного мистецтва, кращі зразки вітчизняної та зарубіжної музики [6,36-38].

Разом з тим, музика – це не тільки форма художнього відображення життя, а й форма спілкування між людьми (Б. Асаф'єв, О. Сохор, Л. Мазель). Ця комунікативна функція музики проявляється у взаємному зв'язку основних форм музичної діяльності: композиторської творчості, виконання музики та її сприймання слухачем.

Зміст музики розкривається художніми засобами, у зв'язку з чим великого значення набувають знання і уявлення в галузі музичної мови (В.Задерацький, Л.Мазель, В.Медушевський, Є.Назайкинський). Розроблені в музикознавстві теоретичні положення щодо жанрово-інтонаційної основи музичної мови, розвитку музики, формах її побудови утворюють найбільш суттєві знання в галузі музичного мистецтва. Відповідно сучасне музикознавство виділяє такі рівні художньої організації твору:

а) змістово-смісловий (ідея, авторський задум, життєві першоджерела тощо), які відіграють провідну роль в музичному творі.

б) інтонаційний розвиток твору (завжди виражається різною мірою узагальненості – у більшому узагальненні, наприклад, мелодизм, інтонаційний смисл ритмічних комплексів; в окремих засобах музичної виразності, наприклад, лад, звуковисотність тощо).

Для педагогіки музики значення має також положення музикознавців, згідно якого усі звукові засоби (лад, метроритм, гармонія, тембр та ін.) не можуть розглядатися як фактори, котрі безпосередньо розкривають змістовий рівень організації музичних творів (3, 43).

З урахуванням цих положень, розглянемо зміст музичної культури у співвідношенні з можливостями естетичного виховання учнів молодшого шкільного віку. Якщо виходити з музичного навчання як процесу взаємодії вчителя і учня, то, з однієї сторони, вчитель керується у своїй діяльності метою музичного навчання; з іншої сторони, у школярів під час оволодіння музичної культури формуються певні якості особистості. В цьому зв'язку виділимо два основних питання:

1. У якій педагогічній формі необхідно подавати зміст музичної культури, аби він був доступним школяру, відповідав його психічним можливостям і впливав на формування особистості?

2. Які якості особистості доцільно формувати у школяра в результаті оволодіння музичною культурою?

У психологічній літературі підкреслюється, що психічні можливості дітей необхідно розглядати з урахуванням потенціального розвитку особистості й тих вимог, які пред'являються школою до результатів педагогічного процесу. Якщо мета буде включати соціальні вимоги, враховувати вікові особливості учнів і тенденції розвитку, то музичне навчання не тільки буде випереджати їх

розвиток, а й надасть йому певну спрямованість. Даний підхід набуває принципового значення для вивчення психічних можливостей школяра в процесі оволодіння музичної культури.

У психічному образі сучасного школяра яскраво виступають інтелектуальні якості особистості. Вже молодші школярі володіють такими інтелектуальними можливостями, які, згідно уявлень психологів, дозволяють їм вже на початковому етапі навчання засвоювати основи наук (Д.Ельконін, В.Давидов). Це положення стає суттєвим для визначення спрямованості змісту музичних занять в процесі формування музичної культури школярів. Тому вчителю в період вивчення програмного матеріалу необхідно враховувати динаміку інтелектуального розвитку учнів і ту функцію, яку виконують знання на різних стадіях цього розвитку.

На початковому етапі навчання важливо, щоб знання переважно виконували функції широких орієнтирів, які сприяють залученню життєвого досвіду дітей у процес засвоєння змісту предмета. На другому етапі вони повинні стати основою, на якій будується пізнавальна і виконавська діяльність школярів. На наступних етапах інтелектуального розвитку учнів необхідно, щоб знання допомагали виробляти оцінку тих явищ і закономірностей, які властиві даній галузі знань.

Такий підхід сучасної психології щодо розуміння ролі знань у розумовому розвитку школярів орієнтує на великі пізнавальні можливості із засвоєння музичної культури і застерігає від вузького розуміння цих можливостей.

Крім інтелектуальних якостей в духовному житті дитини величезне місце займає емоційна сфера, яка проявляється у поведінці, ставленні до навколишнього світу, у намаганні пізнати нове, активно діяти та ін. [8, 45]. Потреба в діяльності проявляється у живому захопленні самим її процесом, у бажанні рухатися, оперувати словами, звуками, кольорами. Комунікативна потреба виступає як устремління до емоційного спілкування, бажання відчувати, пережити різноманітну гаму емоційних станів, заслужити похвалу дорослих, відчувати нові яскраві почуття.

Окрім того, в дитячому віці гостро проявляється потреба, яку психологи визначають як "потребу в емоційному насиченні". Найбільш яскраво вона виступає під час сприймання творів мистецтва, зокрема музики, вимагаючи постійної зміни емоційних станів. У молодшому шкільному віці ця потреба проявляється у бажанні перевтілитися в героя, зіграти певну роль, яка властива дорослим людям, прослухати невеличкі, але різні за характером музичні твори.

Знання особливостей емоційної сфери дітей надзвичайно важливе тому, що в ній природно виражаються і розвиваються природні здібності школярів. У музичній психології музичні здібності розглядаються як специфічна форма пізнавальних здібностей, котрі проявляються в особливій духовній діяльності людини (Б. Теплов).

Розрізняють музичні здібності у широкому і вузькому значенні. Перші – це здібності до орієнтації в інтонаційно-образній, емоційній сфері музики. Другі – здібності орієнтуватися в акустичній сфері музики: ладове чуття,

почуття ритму і музично-слухові уявлення. При цьому вчені зазначають, що у самому сприйнятті музики музичні здібності зв'язані з образно-змістовою стороною твору. (4, 55). Опора на це положення відкриває можливість розглядати проблему розвитку музичних здібностей як шлях інтенсивного формування музичної культури школярів.

Це стає можливим завдяки постійному і активному встановленню зв'язків музики з життям; встановленню широких зв'язків між зоровими, руховими та іншими аналізаторами і слухом; розвитку мелодичного слуху як узагальненої музичної здібності; включенню музичних знань у процес сприймання і виконання музики як їх пізнавальної основи.

Рівень розвитку особистості в процесі засвоєння музичної культури характеризується потребою в музиці, що проявляється у позитивному, стійкому відношенні до музичного мистецтва і проявляється у двох формах: як здатність засвоювати духовні цінності музичних творів і як здатність брати участь у самому процесі музичної діяльності.

Потреба в музиці природно зв'язується з естетичним смаком, який включає поруч з емоційним відношенням до неї естетичні погляди і судження (М. Каган, В. Скатерщиков). В основі оцінки творів музичного мистецтва лежить система узагальнених музичних знань, які сприяють розвитку музичного досвіду школярів, становленню певного відношення до мистецтва і в цілому – життєвої позиції учнів у світі музики.

Таким чином, можна сказати, що музичне сприймання дітей стає основою їх музичного розвитку, а розвиток потреби в музиці, естетичного смаку обумовлюється виховною функцією музики, яка впливає на емоційну сферу учня. Стосовно теорії й практики музичної освіти ці фактори можна розглядати як існування об'єктивних і суб'єктивних умов для реалізації мети музичного навчання [3,28].

Конкретизуючи цілі музичного навчання, можна виділити три провідні педагогічні задачі формування емоційного свідомого й діяльнісно-практичного ставлення школярів до музичного мистецтва, які реалізуються на основі сприймання музики і передбачають різні грані включення школярів у процес оволодіння музичною культурою;

Перша задача – формування емоційного ставлення до музики на основі її сприймання. У школярів необхідно розвивати емоційну сприйнятливість на музику, емоційне проникнення в образну сферу музики, пробуджувати активне стремління засвоювати знання. Набувати уміння і навички, бажання слухати і виконувати музику, пробуджувати інтерес до виявлення зв'язків музики з життям. Під час вирішення цієї задачі необхідно враховувати специфіку емоційного за своєю природою музичного мистецтва, значення емоційного впливу музики на формування у школярів потреби у спілкуванні з мистецтвом.

Другою педагогічною задачею є формування усвідомленого ставлення до музики. Учні важливо набути досвіду усвідомленого сприймання творів, вміти застосовувати музичні знання, не тільки відчувати, а й розуміти характер творів, логіку їх розвитку. Вирішення цього завдання зв'язано з формуванням у дітей художнього мислення, вміння самостійно застосовувати знання в нових ситуаціях. Обидва ці завдання реалізуються в єдності; усвідомлене ставлення

до музики формується на основі досвіду її емоційного і образного сприймання і навпаки.

Третя педагогічна задача – формування діяльнісно-практичного ставлення до музики у процесі її виконання. Вирішення цього завдання передбачає таку спрямованість формування музичної культури, яка зв'язана з розвитком музично-слухових уявлень та виконавських навичок. При цьому важливо надати учням широку можливість почувати себе внутрішньо причетними до процесу музичної творчості, втілення художнього одразу. Ця сторона музичного навчання особливо близька молодшим школяра. Ця задача реалізується одночасно з попередніми – формуванням емоційного і усвідомленого ставлення до музики.

У практиці музичних занять ці задачі тісно взаємозв'язані. Однак їх виділення для вчителя є необхідним, оскільки вони стають основою для виділення вихідного рівня музичного досвіду учнів, фіксації проміжного ступеня їх музичного розвитку і результатів сформованості музичної культури в умовах навчання у спеціалізованих навчальних закладах.

Отже, музичне навчання необхідно розглядати як процес, який складається ряду послідовних етапів. Вони визначаються на основі існуючих уявлень про психологічний і фізіологічний розвиток з урахуванням вікових особливостей. Кожний етап закінчується якісним результатом, переходом на новий рівень музичного мислення.

У процесі навчання учень набуває необхідні знання та уміння, проявляючи при цьому певні музичні здібності, тому необхідно знайти такі методи навчання, які б виявляли їх найкраще. Перш ніж приступити безпосередньо до навчання дітей грі на фортепіано, педагог повинен збагатити запас їх музичних вражень, навчити їх слухати музику і переживати її, тобто прищепити їм елементарні навички сприймання музики.

Відомо, що сприймання, так само як і виконання, є творчим процесом. Педагоги знають, що учню самому хочеться виконувати музичну п'єсу, яка йому сподобалась під час прослуховування. Відповідно активне сприймання може перерости у виконавську діяльність. Спостереження показують, що більш яскраво передають музику ті учні, які люблять її слухати. Чим уважніше і зосередженіше вони вслуховуються в звучання, тим гостріше переживають почуте. Учні, у яких сприймання музики не розвинуто, слухають її не охоче, вчаться в'яло, без особливого бажання, а їх виконання відрізняється одноманітністю і невиразністю. Для таких учнів ефективним методом розвитку сприймання стає часте прослуховування музикальних творів у класі, в концерті, вдома із завданням активно реагувати на почуте.

Яскраве втілення музики стає джерелом творчого виконання. Але тільки живе сприймання не передбачає успішного виконання музичного твору. Розглядаючи сприймання і виконання музики як співтворчість, дослідники відмічають і зворотній процес: учні, які набули простих фортепіанних навичок, вміють розбирати нескладні п'єси і виконувати їх, краще відчують музику. Тобто можна сказати, що процес оволодіння піаністичними навиками не можна відділити від розуміння музики. Тому розвиток сприймання музики і формування музично-слухових уявлень є одним з найефективніших методів

навчання гри на фортепіано. Його плідність завжди підкреслювали видатні представники фортепіанної педагогіки.

Тільки у тих випадках, коли навчання проводиться поетапно, крок за кроком, коли учень приходить від перших, ще поверхових уявлень до глибокого і серйозного осягнення музики, коли мистецтво стає його життєвою потребою можна сказати, що він прилучився до світу музичного мистецтва, що у нього сформована музична культура.

Література

1. Баренбойм Л.А. Путь к музицированию.- Л.: Советский композитор, 1980.
2. Воспитание музыкой: из опыта работы (сост. Т.Е. Вендрова, И.В. Пигарева) -М.: Просвещение, 1991.
3. Дьяченко Н.Г., Котляревский И.А., Полянский Ю.А.. Теоретические основы воспитания и обучения в музыкальных учебных заведениях.-К.: Музична Україна.-1987.
4. Ляховицкая С.С. Педагогические раздумья.// Музыка-детям.-Л.-Музыка.-1970.
5. Скатерщиков В.К. Эстетическая культура как составная часть духовной культуры общества // Эстетические очерки.-М.: Музыка, -1976.-232 с.
6. Смирнов М.А. Эмоциональный мир музыки. - М.: Музыка, 1990.
7. Сохор А.Н. Музыкальная культура общества. - В кн.: Вопросы социологии и эстетики музыки. Л., 1980, т.1. - С. 62.
8. Цытин Г.М. Обучение игре на фортепиано.-М.: Просвещение.-1984.-175с.

УДК 378.637.016:78

Ковалик П.А.

ВОКАЛЬНО-ХОРОВОЕ ВИКОНАВСТВО ЯК СКЛАДОВА ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

В статье рассматривается сущность понятия «профессиональная компетентность» будущего учителя музыки как фактора эффективности профессиональной деятельности, раскрываются особенности вокально-хорового исполнительства студентов, обозначены перспективы научного осмысления проблемы модернизации профессиональной подготовки учителя музыки в контексте компетентностной парадигмы.

Ключевые слова: профессиональная компетенция, профессиональная компетентность, социокультурное развитие, исполнительская интерпретация.

The article considers the essence of the concept of "professional competence" of the future music teachers as a factor in the effectiveness of professional activity, revealed features of vocal and choral performance of students, are denoted prospects